

hi ha *tenir* en la treva urgellesa, 1244, i en el procés de l'Alt Cardener de 1250; *tener* no es troba més en text prosaic fora del Ross., i fins en rossellonès es generalitza *tenir* des de mj. S. xiv. Per la frontera O. *tenim* s'estén fins als xurros d'Alcúdia de Beo (1961).

El fet cabdal en la història d'aquest mot és la seva invasió del terreny semàntic de ll. *habere*, amb el sentit de possessió pura i simple. Es tracta d'una innovació pròpia de les tres llengües romàniques de la Península, i estranya a les de França, incloent-hi tots els parlars antics i moderns de la llengua d'oc: els seus límits Nord han coincidit sempre amb la frontera septentrional del català i el castellà, de manera que és ja el verb *HABERE* el que s'usa en llenguadocià Sud i en gascò, fins i tot el de la Vall d'Arán.

Podríem dir que en el domini de la ll. gallego-portuguesa això ha obeït a una empenta més forta que en lloc, puix que a Portugal (no tant a Galícia, on es prefereix el perfet simple) *ter* ha desbancat *haver* fins en el paper d'auxiliar del passat, i l'ús de *ter* com a verb de possessió es troba des dels orígens; en català i en castellà aquest valor resta en concurrència amb *haver* més o menys en tot el període medieval, però en castellà *tener* ja hi apareix algunes vegades des dels orígens literaris, en el *Poema del Cid* etc. D'altra banda aquesta innovació es troba també a Sardenya, i en l'it. dialectal del Laci, els Abruzzi, Apúlia i alguna altra zona del Mezzogiorno: Seifert, *ARom.* xviii, 411-3; Rohlf, *Romanica Helv.* iv, 74; més sobre el cast., Seifert, *RFE* xvii, 233-276 i 345-389.

En català, més o menys com en castellà, car ja en tenim casos fins en el Ross. i pertot, des del primer segle literari: «Per so que hom se pensés que *él tengués femna*», *VidesR.*, 214r2, traduint «ut mulierem *habere* in thalamo crederetur» (654.34); «que cascú teuler --- aya *tener* a cascú fasedor de cayrós un brag<u>eÿador» Ord. de Perpinyà de 1284 (*RLR* iv, 363) «que tingui obligació de tenir un pastador per cada rajoler, que li prepari la massa o pasta d'argila (*brac*)»; ja de vegades en Llull: «cascú dels pobres jahia en molt bell lit, e *tenia* davant sí les viandes que li eren necessàries», «no poc atrobà --- que tota la almoyna que havia feta en sa vida fos tan gran con era sola la vianda que los makalts --- *tenien* davant aquell dia», *Blanq.* (NCl. i, 107.8, 107.17).

Més en el S. xiv: «Pare Sant, plàcie-us que'l deliurets, que no-m lexe viure, tant *té* cuyta de deliurar sos afés», missiva cancelleresca de 1325 (Finke, *Acta Ar.* iii, 472). Ja sovint en Eiximenis: «--- un jove generós, apellat Pere, *tenia* un jovenastre ('un criat') apellat Arnaut, que --- era son servidor ---», *Terç* (NCl. vi, 41); o en StVicentF: «e çquè diràs, tu, usurer, qui no solament la poma, mas per ventura que *tendràs* cent o mil florins de tort?» (*Serm.* ii, 272.18). I des de llavors l'ús de *tenir* amb aquest paper va generalitzant-se ràpidament.

És clar que al mateix temps es mantenia a l'E. Mj. l'ús de *tenir* amb els valors més forts, corresponents als usos del ll. *TENERE*, el fr. *tenir*, l'it. *tenere*. 'Retenir' o 'aguantar ferm', ja en el citat doc. del S. xii; o

en d'altres del xiii: «no-i avie qui teng<u>és la mia raó» CcaTrempe a. 1242, «Aczò desús dit prometem servir e *tenir*» 1244 treva entre Urgell i Foix, PPujol, *DocVgUrg.*, 8.18, 9.29; «que cascú teuler aja a *tener* lo motle dels cayrós ferrat, per so que-l dit motle no-s pusqua mermar» ross., c. 1284 (*RLR* iv, 363); «a crida de Toÿr deu *tener* e aver una empo<l>la que *tengua* un quarton de vi» ross. a. 1304 (*RLR* vii, 44).

En ús intransitiu prenia el valor de 'creure en alguna cosa, ser-ne partidari': en les creences herètiques: «pocs són en esta vila que no-i *tinguen*; e no ajats paor: que encara us amaran tuit, si vós i volets *tenir*», alt Cardener a. 1250, PPujol (*DocVgUrg.*, 15.61); «de quiscun realme ha de grans doctors e santes persones qui *tenen* ab cascú d'aquests papes --- e no conexen qual és verdader», StVicentF (*Serm.* i, 208.4). Sembla que ja hi ha algun feble antecedent d'això en llatí tardà, especialment en hispano-romans: l'autora de la *Perigrinatio Aetheriae* era certament hispana (gallega?) del S. iv d. C.; i, encara que usa, tant *consuetudinem habere*, com *tenere*, amb algun lleu matis diferencial, és quasi el mateix; veg. Geyer, *ALLG* xv, 233-52; i Pirson, *KJRPb.* xi, 86: aquest observa que *tenere* per *habere* es troba en algun autor no espanyol, però només ho concreta en Orientius, que era espanyol del S. v.

Té!, vell imp. usat colloquialment com a interjecció té un valor semblant al del *tiens!* francès, sobre el qual hi ha una instructiva nota de L. Clédat en *Mél.* AntThomas, 104ss.; hi ha alguna menuda (i inconstant) diferència semàntica, car en el fr. predomina la noció d'idea que se li presenta a un o que li diuen i li crida l'atenció, mentre que en el nostre és més sovint un fet extern que es presenta de cop: «*té!*, veig que el teu amic se n'ha anat», «*té!*, ja són aquí».

Tenir proð 'ser profitós': «Si om parlave tan gint co un àngel o co-l pus sapi om del món, e ere cast e abstinent, mas caritat no avie en él, no li *tenie* proð a salvament, atant com lo sein qui sona e-s trebala e a negú no *té* proð sinó ad aquels qui-l ozen --- tot és vanitat e no *té* negú proð a 'icel qui caritat no à ab si», *Hom.*, 1v7 etc.; «que ja vertuts de frare Pere no-ls poguesen proð *tenir*, que no-i avien lur fe», alt Cardener a. 1250 (PPujol, 15.45). *Tenir per* 'considerar, mirar com': «no me'n fermarie res, que no-m *tenie* per seinor» CcaTrempe a. 1242, «que creats e *tingats* per ferm tot ço que En R. de Sta. Maria vos dirà» Cca. Trempe c. 1260 (PPujol, *DocVgUrg.*, 8.10, 17.12).

Ésser tengut 'estar obligat'; algun cop tenim alhora això i allò: «longament plorà lo rey ab la muller del cavaller e ab sos infants, e fortment se *tenc* per *tengut* a la dona e als infants per amor del cavaller, qui per los seus negocis era mort», Llull (*Merav.*, NCl. i, 94); «Yo som fort *tengut* a-N R. de Cardona per parentesc e per altres réegees rasons» a. 1259, CaCandi, *MiscHiCat.* ii, 501; «değa fer e *sia* *tengut* de fer los cayrós de aytal motle --- com són los motles de la cort» ross., c. 1284 (*RLR* iv, 362). Més sovint es construeix amb *de* però de vegades asindèticament: en el Cartoral de Vilafranca de Conflent (a. 1324): «sia *ten-*